

טיפול בעזרת בעלי-חיים ללא מגע איתם – הערות בעקבות ביקור במקלט הקופים הישראלי

אריאל צבל

ב-30 במאי 2019 ביקרתי במקלט הקופים הישראלי: מתקן המאכלס מאות קופים על פני עשרות דונמים של יער בשילוב עם מתקנים מלאכותיים לטיפול, לרענון ולהגבלת התנועה. דיירי המקלט הם פליטי הברחה שחולצו מתנאים קשים – תנאים שנכפו עליהם בפינות חי ובבתים פרטיים, וכן פליטי מעבדות ששוחררו לאחר תום ניצולם. הביקור נערך במסגרת התוכנית לטיפול רגשי הנעזר בבעלי-חיים (להלן טבע"ח) במכללת אורנים – תוכנית הלימודים היחידה בארץ בתחום זה המתמקדת לא רק בפסיכותרפיה אלא גם בשיקום בעלי-חיים (לכן התחלתי ללמד שם בשנה שעברה). את הסיוור בתוך המקלט הנחתה מירי שרון דה פריס, העובדת שם הן בטיפול השוטף בקופים שבמקלט, הן בטיפול רגשי בילדים המגיעים למקלט הקופים למטרה זו.

בשנת הלימודים האחרונה במכללת אורנים התעניינתי באפשרות של טיפול רגשי הנעזר במפגש עם חיות חופשיות – ללא שליטה בהן, ללא מגע איתן וללא הפרעה להן. הנחתי שרבים כבר חשבו על כך ופיתחו את הרעיון, אך לא הצלחתי למצוא חומר כתוב בנושא. אדרבה, בכמה עשרות מקורות שסקרתי מן הספרות המקצועית, רק לעתים נדירות מצאתי עדות להכרה בכך שטבע"ח מבוסס במידה רבה על שליטה אנושית בחיות – שליטה ממוסדת או שליטה אישית. הכרה כזו מופיעה דווקא כשמובעת התלהבות מתועלת רגשית שאמור המטופל לשאוב מחוויית השליטה בחיה (להפתעתי, המקור היחיד שמצאתי ובו מוצגת חוויית השליטה מתוך הסתייגות נכתב בעברית, בידי גל חכים – אחת ממנהלות התוכנית במכללת אורנים). דומה שכותבי המקורות שקועים בדימוי הלוניסוני של החיה כ"מטפל-שותף", דימוי שאולי אף התגלגל במעין פנטזיה קבוצתית המתיישבת היטב עם הדחקות נפוצות של מצב חיות המחמד בחברה שלנו. אין זה מפתיע אפוא אם תאורטיקנים של טבע"ח אינם מציגים בפומבי אפשרויות שיטתיות להרפות מהשליטה בחיות.

על רקע זה שמחתי מאוד לגלות שמירי ממקלט הקופים מקיימת בהצלחה טיפולים רגשיים בילדים בעזרת הקופים וללא מגע איתם ("חמש שנים אני עובדת פה ואף פעם לא נגעתי בקוף"). מירי טרם פרסמה בכתב את עבודתה, ואני בטוח שיש עוד מטפלות כמוה, המיישמות בעבודתן עקרונות של שליטה מופחתת בחיות מבלי שניסחו את שיטתן בכתב ובלא שהציגו אותה בפומבי.

לפניכם כמה מחשבות בעקבות הביקור. לא מדובר בניסיון להגן על טבע"ח ללא מגע מטופל-חיה – לשם כך נדרש טקסט מפורט יותר וגדוש בהפניות – אלא בתשע הערות התרשמותיות בעקבות הביקור.

1. טיפול נטול מגע מבוסס על השלכה. המטופלים של מירי (כמו תלמידות¹ הפסיכותרפיה במהלך כל הסיוור במקלט הקופים, לפי הערות שהשמיעו בקול) מזהים בקלות את עצמם ואת עולמם בחיות שהם רואים ממרחק. הם עושים זאת באופן ספונטני וגם בעזרת הכוונה, וכך נחשפים התכנים האישיים שלהם ונפתחים לעיבוד.

¹ "תלמידות" ו"מטפלות" בלשון נקבה כי נשים הן רוב גדול בקבוצה הזו, אך דבריי מתייחסים כמוכן גם לתלמידים ולמטפלים גברים. במקומות אחרים צייתי לכללים הסקסיסטיים המקובלים בשפה העברית וכתבתי אפוא בלשון זכר – אף-על-פי שכוונתי כמוכן גם לכותבות, למטופלות וכיו"ב.

במובן זה, העבודה של מירי מפריכה, לפחות באופן מקומי, את ההנחה שטבעי"ח מחייב מגע בין המטופל לחיה. פסיכותרפיה בעזרת חיות ללא מגע איתן מתגלה כאפשרית וכאפקטיבית כי אחד הכלים המרכזיים של הענף הזה – ההשלכה (במובן מורחב של המושג: כתהליך לא מודע ומודע גם יחד, וכביטוי לרגשות שליליים וחיוביים גם יחד) – כלי זה אינו תלוי במהותו במגע, בהטרדה או בשליטה, ואף לא בתקשורת הדדית. אמנם השלכה יתרה של תכנים משלנו על החיות מחבלת ביכולתנו להכיר בתכונותיהן, בנקודת המבט שלהן ובמצבן בעולם, אך הבעיה המדעית הזו, שהיא גם בעיה חברתית ומוסרית מובהקת, אינה מפריעה בהכרח לטיפול הפסיכולוגי.

2. אתגרים בטיפול נטול מגע. אם נקבל את הטבעי"ח שאינו כולל מגע עם חיות כשיטת טיפול מועילה, אז האתגר הבולט בשיטה זו הוא חשיפת המטופל למצבים מעניינים בחיי החיות, להתנהגויות מגוונות שלהן, ליחסים מורכבים ביניהן ואולי גם ליחסים עשירים איתן ממרחק, כדי להגיע דרך כל אלה למרב התכנים הנפשיים המטרידים את המטופל. בהיעדר תקשורת בין-מינית עשירה (מטופל-חיה ומטפל-חיה) יש חשיבות מכרעת לאפשרות לצפות בעושר סביבתי והתנהגותי גדול במיוחד בעולמן של החיות. במילים פשוטות, אי-אפשר לבסס טיפול רגשי על תצפית בחתול ישן, בקוף בכלוב יחיד או בעיט נודד.

העושר הסביבתי וההתנהגותי הרצוי למטרות טיפול מסוג זה לאו דווקא משקף את עומקו של הקשר בין החיות לאנשים שסביבן. למשל, פעולותיהם של הקופים במקלט מגוונות יותר והיחסים התוך-מיניים ביניהם מורכבים יותר בהשוואה לפעולות וליחסים בחייהן של חיות רבות בטבעי"ח טיפוסים, כלומר בהשוואה לחיות רבות שנעשה בהן שימוש פסיכותרפי על בסיס קרבה גופנית גדולה אליהן. ללהקת חיות חברתיות במתחם סגור אך עשיר בגירויים ובאפשרויות פעולה, כגון מקלט הקופים, יש יכולת להמחיש תכנים רבים מאוד העשויים לעלות בטיפול על דרך ההשלכה. במובן זה, אפשר שהפוטנציאל הפסיכותרפי של הלהקה במקלט עולה אפילו על הפוטנציאל של כלב מחמד יחיד, וקרוב לוודאי שהוא עולה על הפוטנציאל של חיה יחידאית שאינה מתקשרת היטב עם בני-אדם, או של כמה חיות הכלואות בכלוב קטן ושומם.

3. בפסיכותרפיה יש הטיה לטובת שבי. בהיעדר כל שליטה גופנית או נפשית ישירה בחיות, תנאי השבי מקלים את התצפית בחיות. גדרות, צמחייה דלילה, מוקדי האכלה ואולי גם מיעוטם של מוקדי עניין לחיות בתוך המכלאה שלהן – כל אלה מעניקים למטפלת ולמטופל הזדמנויות רבות ונוחות לצפות בחיות, לעומת תצפית בחיות חופשיות לגמרי העשויות להיעלם בקלות (אמנם באמצע יום חם מאוד, כמו יום הביקור שלנו במקלט הקופים, רבים מהקופים ממילא לא היו פעילים או הסתתרו כמיטב יכולתם). זהו מאפיין בולט של הסתמכות הטיפול על השלכה: קל יותר לראות פעילות מעניינת וזמינה להשלכה מורכבת כשאין לחיות אפשרות להתרחק מאתנו ולחמוק ממבטנו.

מערכת טיפולית שאינה נתונה להגבלות מטעמים חוץ-טיפוליים תעדיף אפוא לעודד החזקת חיות שבויות גם אם תוותר כליל על מגע איתן. למותר לציין שנטיייה זו של מערכות הטיפול בבני-אדם עלולה לחבל בכל ניסיון לשקול ביושר את האינטרסים של החיות במסגרת טבעי"ח.

4. הטיפול נטול המגע ייחודי ומוגבל. מובן מאליו: הטיפול שמציעה מירי בעזרת צפייה בקופים שונה מטיפול בעזרת מפגש עם כלב המצטיין באישיות הולמת למצבים טיפוליים ובניסיון כמשתתף בהם. טיפול בעזרת צפייה בחיה ללא מפגש אינטימי אֶתה אינו זהה ואינו יכול להיות זהה לטיפול בעזרת מפגש קרוב הכולל מגע. טיפול הכולל מגע ולעתים גם הצקה ממש – המתאפשרים הודות לשליטה ההדוקה בחיה – יכול להשיג תוצאות אחרות מטיפול שאינו כולל את כל אלה; והתוצאות האחרות עשויות לכלול תקשורת משופרת עם החיה בהיבטים מסוימים וחיידוד של סוגיות פסיכותרפיות מסוימות. אמנם ההימנעות ממגע עשויה לשפר היבטים אחרים של התקשורת עם החיה בזכות עצמאותה היחסית, ולחדד סוגיות פסיכותרפיות מסוימות הקשורות באוטונומיה של הפרט (בסעיף 6.ג. אף אטען שהפעלת כוח על חיות כרוכה במחיר טיפולי סמוי). ואולם על פני הדברים, שיקול המביא בחשבון מטרות פסיכותרפיות ותו לא אמור להוביל למסקנה שהימנעות מראש מגע עם חיות מצמצמת את כלי העבודה שבידי המטפלת לעומת עבודה שאין בה כל הגבלה, כלומר לעומת טיפול שאפשר לשלב בו בחופשיות מגע והימנעות ממגע, לפי הצורך.

5. היעדר תקשורת הדדית אינו מהווה בעיה מכרעת. במהלך הביקור במקלט הקופים, הטענה הבולטת ששמעתי נגד שיטת הטיפול של מירי מחברות הקבוצה ממכללת אורנים היא שמאחר שאין תקשורת הדדית בין המטופל לקוף (כפי שהעידה מירי), בשיטה זו חסר מרכיב מרכזי ומכריע של טבעי"ח. הדגש על חשיבות התקשורת ההדדית בין הצדדים בטיפול משתלב היטב עם הכרה בנקודת המבט של החיה המשתתפת בטיפול, ולכן התקשורת עם החיה נחשבת לגורם חשוב במיוחד בתוכנית הפועלת במכללת אורנים, במסגרת המאמץ שנעשה שם לקדם את ההכרה בסובייקטיביות של החיות בטבעי"ח ובערכן המוסרי. ואולם כיצד קרה שדווקא המניע המהפכני הזה מוביל להסתייגות מהניסיון שנעשה במקלט הקופים לצמצם את הפעלת הכוח על החיות לעומת המצב המקובל בטבעי"ח? אני חושד שהביקורת על היעדר תקשורת הדדית בין הצדדים בטיפול מעידה יותר על הרגלי עבודה מסוימים בטיפול ופחות על האפשרויות הטיפוליות עצמן.

השאלה המכרעת בפיתוחו של טיפול נטול מגע איננה מידת הדמיון שלו לטיפול הכולל מגע אלא מידת האפקטיביות שלו, בפני עצמו. הלוא ממילא אף שיטת עבודה הכוללת יחס משופר לחיות אינה יכולה לכסות כל אחד ואחד מהיתרונות הטיפוליים של השיטות שזנחנו משיקולים מוסריים. מחלוקת דומה על הפגיעה בחיות במסגרת טבעי"ח כבר הגיעה לשלב התפתחות מתקדם יותר ומאיר עיניים בעניינינו – המחלוקת על טיפולים הכוללים החזקת חיות ממינים הסולדים מקרבה אנושית, על טלטול חיות זעירות וחלשות, על הרבעת חיות לשם שימוש קבוע בגורים מתחלפים, על ריסון בהמות ורכיבה על גבן, וכן הלאה. השימוש הטיפולי בכלב בעל אופי והכשרה מושלמים לתפקיד, בתנאים מיטביים, נועד לספק תחליף ראוי לכל אלה, אך בסופו של דבר ההיעזרות בכלב חברותי ומאושר אינה יכולה להבטיח את מלוא התוצאות הטיפוליות הצפויות בזכות השימושים הכוחניים יותר בחיות אחרות. במכללת אורנים ובמקומות נוספים שואפים לוותר על השימוש בחיות כאלה – לא מכיוון שהמגע הכוחני איתן הוכח כבלתי מועיל לטיפול בכל מצב שהוא אלא כדי להימנע מפגיעה באותן חיות. כשהשיקולים המוסריים נדחקים הצדה, כפי שקורה לעתים קרובות בטבעי"ח, אין פלא שהשימוש בחיות כאלה נחשב לחלק חיוני של המקצוע.

אם התרשמותי מן הנעשה במכללת אורנים נכונה, רק הוויתור על השימושים היותר-כוחניים בחיות (ויותר שנעשה משיקולים חוץ-טיפוליים מובהקים) הוא שאפשר להבטיח בהדרגה שהשיטות השנויות במחלוקת אינן חיוניות לטיפול מוצלח – וזאת מבלי לטעון שהתוצאות החלופיות זהות בכל לתוצאותיו של טיפול הכרוך בהרמת צב, בחיבוק שרקן וכדומה. התפתחות של שיטות אפקטיביות חדשות עשויה להופיע גם בטבע"ח ללא מגע מטופל-חיה ועם תקשורת מעטה ביניהם, אך ההתפתחות הפסיכותרפית מותנית בויתור מראש על הרגלי עבודה ובכונות לפתח הליכי עבודה חדשים.

6. דוגמה אחת אינה ממצה שיטה שלמה. יש להיזהר מעיון בעבודתה של מירי במקלט הקופים כאילו אפשר וצריך להכריע בעקבותיה מהו ערכו של טבע"ח נטול מגע. העבודה הזו אינה מגלמת אלא אפשרות מקרית אחת מני רבות בפיתוח טבע"ח נטול מגע. ככל שמטפלות רבות יותר יבקשו לעבוד ללא שליטה בחיות, ללא הטרדתן וללא מגע איתן, כך יפותחו אפשרויות טיפוליות נוספות ושונות. אני מאמין שהפיתוח נחוץ בשלושה כיוונים עיקריים. אין ספק ששלושתם ראויים לדיון נרחב הרבה יותר במסגרות אחרות, והצעותיי מנוסחות כאן אפוא בקיצור נמרץ.

א. **תקשורת אישית והדדית עם חיות שאינן בשליטתה המיידית של המטפלת.** כאמור, מירי טענה שאין תקשורת כזו בטיפולים במקלט הקופים, אך ייתכן שבמסגרת טיפולים מתמשכים אפשר לפתח תקשורת אישית והדדית ללא מגע בנסיבות שבי אחרות, ואולי אפילו במקלט הקופים. רמת התקשורת עשויה לעלות, למשל, במקומות שממילא החיות אינן פוגשות בהם אנשים רבים ולכן קל להן להגיב למטופל באופן אישי, או במקומות שעקב אילוצים טכניים כלואות בהם חיות בודדות או מעטות מדי, ואם הן חברתיות מטבען אז הן עשויות להתעניין באנשים המבקרים במקומות אלה.

ב. **מפגש עם חיות חופשיות ממש.** רעיון זה צפוי לעורר הסתייגות ואפילו בהלה בקרב מטפלות כיום בגלל ניכור עירוני מהטבע ועקב חשש מקשיים טכניים לא מוכרים. בשיא הקיצור, אפשר לציין כאן שחיות חופשיות עשויות לספק מאגר מושלם של מצבים להשלכה; שהשיח על היחסים עמן עשוי להיות חף מהדחקה ומהתפתלויות אידיאולוגיות ולו משום שמדובר ביחסים שאינם כוחניים ביותר (עוד על כך בסעיף הבא); ושלמרות המרחק הנשמר בין החיות לאנשים הצופים בהם תיתכן לעתים תקשורת משמעותית ביניהם.

ג. **דין וחשבון ביקורתי על טיב היחסים עם החיות.** ענף פסיכולוגי המשתלב בנוחות במסגרת של יחסים חברתיים כוחניים עלול להסתבך, הן בתאוריה שלו הן בפרקטיקה, ברשת של מאמצים לאשרר את המצב החברתי הקיים. המחיר הטיפולי של הסתבכות כזו עלול להיות גבוה. המחשה ידועה לסכנה הזו מספקת הביקורת הפמיניסטית על אוזלת ידו הטיפולית של פרויד מול כמה ממצוקותיהן של נשות תקופתו, כקורבנות של דיכוי חברתי שהגבר הבורגני יליד המאה ה-19 התקשה להכיר בו. נדמה לי שמצב הטבע"ח דומה מבחינה זו למצב הפסיכואנליזה המוקדמת ואף גרוע יותר.

כפי שצינתי בפתח דבריי, אופיים הממשי של יחסי החיה-אדם מודחק ומסולף בדרך-כלל בטבע"ח, כחלק מהדחקה ומסילוף אופייניים לתרבות המערב של זמננו. הספרות המקצועית מלאה בטענות חד-צדדיות על קשר חיובי הדוק (bond) בין אדם לחיה, ומתעלמת מכך שקשרי החיה-אדם ההדוקים ביותר כרוכים גם בהרגלי שימוש אגוצנטריים ונוקשים בחיה, בכפייה גורפת של סביבה, חברה והתנהגות, בהטלת מומים ובמורשת גנטית של עיוותים גופניים ונפשיים שנגרמו במתכוון. התעלמות כה נרחבת מהיבטים מרכזיים ביחסי חיה-אדם ושימור הפנטזיה בדבר יחסים מיטביים מחייבים דילול בררני ומתמיד של רשמים וניסוח יצירתי שלהם, כלומר מאמץ קוגניטיבי ורגשי פעיל בכתובה המקצועית על טבע"ח, במפגש הטיפולי ובנסיבות אחרות של המקצוע (אמנם הרבה מזה נעשה שלא מדעת, כטבע שני בתרבות שלנו, אך גם פעילות כזו מחייבת מאמץ).

כל עוד חלק גדול מעיבודו הקוגניטיבי והרגשי של המפגש מטפלת-מטופל-חיה מוקדש בלי משים להסתרת הכוח המופעל על החיה ולהצדקתו, ספק אם טיפול המבוסס על עיבוד כזה יכול להיות יעיל ביותר. לעומת זאת, טיפול שאינו כרוך בהסתרתה ובהצדקתה של הכוחנות הטבועה בו עשוי לאפשר חשיפה ועיבוד חופשיים וחפים מסתירות של יחסי המטפל-מטופל-חיה על מלוא היבטיהם. הלכה למעשה, טיפול משופר כזה יכול להתקיים רק כשלא מופעל על החיה כוח רב עד כדי כך שהמטפלת חשה צורך להסתיר את המצב או להצדיקו. (שימו לב: לא טענתי כאן טענה מוסרית אלא טענה תיאורית גרידא על מצבה של הפסיכולוגיה בנסיבות חברתיות מסוימות. הטענה המוסרית לטובת שחרורן של חיות מיחסים כוחניים עומדת בעינה, בדיון נפרד).

7. כפיפות הפסיכותרפיה למוסדות חיצוניים. הטיפול הרגשי בילדים ללא מגע עם הקופים התגבש במקלט הקופים לאורן של נורמות המוכתבות "מלמעלה" במקלטים לשיקום חיות בר. (כפי שראינו בביקור, מירי עצמה התייחסה לחיות ממינים מבויתים השוכנות במקלט הקופים לפי הנורמות המקובלות בעבודה עם חיות מבויתות ולא עם חיות בר). במקלט לקופים, כמו בכל מקום אחר שמתקיים בו טבע"ח, השיטה הטיפולית משקפת את יחסי הכוחות בין המערכת הטיפולית למערכות חברתיות אחרות. בדרך-כלל הממסד התרבותי, החינוכי, הרפואי, החקלאי, הניהולי והמשפטי הרלוונטי מתייחס בחיוב לשימושים פוגעניים רבים ושונים בחיות, ולכן מפגשים טיפוליים אינם מטרידים את המוסדות שהטיפולים מתקיימים בהם, ומוסדות אלה מעניקים יד חופשית למערכת הטיפולית במגעה עם חיות. טיב הקשר עם החיה תלוי אפוא בתכונותיה האישיות של המטפלת – בהשכלתה, בהרגליה, בערכיה וברגישויות שלה.

לעומת זאת, מקלט הקופים ממחיש כפיפות של מערכת טיפולית למוסד שיש בו משנה סדורה של הגנה ייחודית על חיות – שיקום חיות בר, כענף שהתפתח בעולם במשך עשרות שנים לשם הגנה על מינים מהכחדה ולצורך השבת חיות אינדיבידואליות לחיים עצמאיים בשטחי בר. בתחום זה נפסל כל מגע חברתי בין אנשים לחיות בגלל חשש לפגיעה גופנית בשני הצדדים, חשש לפגיעה נפשית בחיות (במובן של הפחתת כשירותן להישרדות עצמאית) ועמדה כללית ועמומה יותר (מטאפיזית?) התובעת הפרדה בין התחום האנושי לחיי הבר בלי לבחון בהכרח השלכות ממשיות של כל מגע קרוב ביניהם. במקלט הקופים מובילה גישה זו לכך שמגע עם החיות למטרות פסיכותרפיות אינו בא בחשבון כלל. חקרתי את מירי בעניין, והנימוק הראשון

שהעלתה לעיקרון זה היה הסכנה הרפואית הנשקפת לקופים מבני-האדם – סכנה הפוסלת מראש כל מגע איתן, ללא הערכה רפואית מקומית בכל מקרה ומקרה. אין ספק שלחשש הזה יש בסיס עובדתי, אך למעשה גם מגע בין אנשים מזדמנים לחיות מבויתות עלול לגרום להן מחלות, פציעה, מצוקה, פגיעה במרקם המשפחתי והחברתי, ואובדן החשש מאנשים מסוכנים. למרות זאת, הסכנות הנשקפות לחיות המבויתות זוכות להכרה מעטה בלבד.

מהו אפוא מקור הפער בין המצב במקלט הקופים למצב המקובל בטבע? ההבדל ביניהם אינו נעוץ בגודל הסכנה הנשקפת לחיות בנסיבות השונות או בנתונים אמפיריים בכלל, אלא בפער שבין הנורמות החברתיות-מוסריות המוכתבות למטפלות מטעם המוסדות השונים. במקלט לחיות בר כפוף כל קשר עם החיות – לרבות טיפול רגשי בילדים – לעקרונות מפורשים של הגנה על החיות, שהם המניע לקיומו של המוסד. לעומת זאת, במוסדות חינוך ובמוסדות שיקום (לבני-אדם) המפעילים פינות חי נחשבות החיות בראש ובראשונה כרכוש לא יקר ובר-תחליף המוחזק למטרות בידוריות או חינוכיות, והערנות המעטה לשלומן משקפת את מעמדן זה. (בטיפול במסגרת פרטית המצב גמיש יותר: החיות המשמשות בטיפול נחשבות לחיות המחמד של בעלי המתקן, ומידת הערנות לסכנות הנשקפות להן משתנה אפוא בהתאם למעמדן הבלתי יציב של חיות מחמד).

8. המניע לחידוש: כוח חוץ-מקצועי. שיטת הטיפול הרגשי בילדים במקלט הקופים לא התפתחה מתוך צורך מקצועי: לא קדמה לכך הצטברות של מטופלים שנוקקו בעליל למפגשים הנשענים דווקא על צפייה ללא מגע בחיות במתחם גדול או בקופים במקלט בפרט. שיטת הטיפול של מירי התפתחה בכיוון ההפוך: כמטפלת בעלת הכשרה סטנדרטית, שהגיעה למוסד קיים וביקשה לעבוד בו, היא נאלצה להסתגל למקום ולהתאים את שיטות עבודתה לתנאים שונים ולנורמות שונות מאלה שהתחנכה עליהם.

מקרה זה עשוי לשמש כהמחשה מצוינת לכך שאם ייתכן שינוי לטובה בהתייחסות לחיות במסגרת טבעי, השינוי תלוי בכפייה מצד כוחות חברתיים שמחוץ למקצוע ולא בצרכים או בעקרונות פסיכותרפיים. המעוניינות בשינוי לטובה לא יתקדמו הרבה במשימתן אם ימתינו עד שישתבר שהצרכים הרגשיים של המטופלים תובעים תקשורת בין-מינית הדדית או סימטריה אתית בין-מינית בעת הטיפול, או עד שהמטפלות ייווכחו שהן עצמן זקוקות, כחלק מהכשרתן המקצועית, למעורבות רבה יותר בשיקום חיות. אין טעם להמתין גם להופעתם של נימוקים רהוטים בספרות המקצועית לטובת המפגש הטיפולי עם חיות עצמאיות. השינוי במעמדן של חיות במסגרת טבעי הוא מהפכה חברתית, כלומר שינוי שכוחות חברתיים מסוימים כופים על מוסדות מסוימים (וקביעה זו עומדת בעינה גם אם זהותם של הכוחות ושל המוסדות הנדונים אינה מגובשת וקבועה, ואם יחסי הכוחות בין הצדדים אינם גורפים וקבועים). המקצוע ישלים פערים לפי אמות המידה המקובלות בו לאחר שהשינוי המעשי כבר נכפה עליו מבחוץ.

9. דרוש: חומר כתוב. ביקור התוכנית לטיפול רגשי הנעזר בבעלי-חיים ממכללת אורנים במקלט הקופים הישראלי חידד את הצורך הבווער בחומר כתוב על טיהור הטבעי"ח מיחס כוחני לחיות, ובפרט על טיפול שאינו נשען על מגע עם חיות. כשמירי סיפרה כיצד היא עובדת עם קופים בלי לאפשר לילדים לגעת בהם, נדמה לי שלצד הפגנות העניין וההתלהבות שמעתי גם התלחשויות המפחיתות ממשקלם של התיאורים, כאילו מדובר במקרים אזוטריים ולא רלוונטיים לעבודת

הטיפול העיקרית. אני מאמין שיחס המבקרות לדבריה של מירי (כמו אולי יחסם של קוראים לרבים מהדברים שכתבתי לעיל במסמך אישי זה) היה שונה אילו היו התיאורים שלה מעוגנים בשיח מקצועי כתוב. תורה פרטית שבעל-פה אינה יכולה להתחרות בתורה פומבית בכתב; מול הצגת עקרונות וניתוח תאורטי של מקרים מתועדים בכתבי-עת מקצועיים, תיאור על-פה של הרגלי עבודה אישיים נתפס כאבק ברוח.

חשוב להדגיש שלא נדרש מאמץ בלתי נסבל כדי לחלץ מתוך האבק שיטה סמכותית. יש מטפלות הנעזרות בחיות תוך הקדשת תשומת-לב מיוחדת לחופש הבחירה ולחופש הפעולה של כל חיה, יש המשקמות חיות כחלק מזהותן המקצועית, מסתבר שיש הנעזרות בחיות ללא מגע, ואולי אפילו יש מי שמעזות להיעזר בחיות בר חופשיות לגמרי. אם כמה מבין החלוצות האלה ימצאו בין מטלותיהן היומיומיות את הפנאי הנחוץ לשם ניסוח ניסיון המיוחד כמאמר, לאחרות ולאחרים יהיה קל יותר ללכת בעקבותיהן ולעבוד עם חיות עצמאיות יותר, להישען פחות על תגמולים שנסחטו מהחיות ולהשקיע יותר בשיקום חיות. ספק אם מצבן של חיות בטבע"ח ישתפר הרבה ללא תמיכתם של תיאורים, של פירושים ושל הנחיות שהתפרסמו בבמות מקצועיות.